

УДК 351

DOI: 10.35432/tisb272022317070

Роман Проць

*директор Тернопільського відділення
ТОВ «Сервіс-Агрозахід» Тернопіль, Україна
<https://orcid.org/0009-0003-0613-3795>
e-mail: sac.secretar@gmail.com*

ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ НЕДОПУЩЕННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Метою дослідження є детальний аналіз особливостей державного управління, спрямованого на забезпечення безпеки сільськогосподарського виробництва в умовах, що виключають виникнення кризових ситуацій. Об'єктом дослідження виступає взаємодія між сільськогосподарським виробництвом та системою державного управління. Основне завдання полягає у визначенні ключових засад державної політики, які дозволять забезпечити стійкість та безпеку аграрного сектору, мінімізуючи ризики виникнення кризових явищ.

Дослідження підтверджує, що сільськогосподарське виробництво є вкрай вразливим до кризових ситуацій різного характеру. Економічні труднощі, природні катаклізми та соціальні потрясіння можуть призвести до значних втрат для аграрного сектору, що, в свою чергу, негативно впливає на продовольчу безпеку країни та добробут сільського населення. Аналізується вплив економічних труднощів, природних катастроф та соціальних потрясінь на аграрний сектор, а також роль державних заходів у подоланні цих викликів. Дослідження підкреслює необхідність фінансової допомоги, впровадження інноваційних технологій та розвитку інфраструктури як ключових чинників, що сприяють підвищенню ефективності та стійкості сільського господарства. Окрему увагу приділено соціальному аспекту, зокрема збереженню робочих місць у сільських регіонах та підтримці фермерських сімей. Вивчення міжнародних практик показує, що адаптація успішних стратегій інших країн може значно підсилити національні зусилля щодо забезпечення економічної безпеки аграрного сектору.

Стаття акцентує на необхідності залучення інноваційних рішень в аграрний сектор. Однак для успішного впровадження інновацій необхідна відповідна підготовка кадрів, а також створення сприятливого законодавчого середовища. Висновки дослідження свідчать про те, що державна політика повинна бути спрямована на стимулювання інноваційної діяльності в аграрному сектору. Це може бути досягнуто через фінансування наукових досліджень, створення інноваційних кластерів, а також надання податкових пільг для підприємств, які впроваджують нові технології. Такий підхід не лише підвищить конкурентоспроможність українського аграрного сектору на світовому ринку, а й сприятиме вирішенню таких глобальних проблем, як продовольча безпека та зміна клімату.

Ключові слова: державна підтримка, сільськогосподарське виробництво, економічна безпека, кризові ситуації, інноваційні технології, інфраструктура, соціальна стабільність, міжнародні практики, аграрний сектор, державне управління.

Roman Prots

*Director of the Ternopil branch of
"Service-Agrozakhid" LLC. Ternopil, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0003-0613-3795>
e-mail: sac.secretar@gmail.com*

PRINCIPLES OF STATE MANAGEMENT FOR ENSURING THE SAFETY OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN THE CONDITIONS OF CRISIS PREVENTION

This research aims to investigate the specific characteristics of state management in ensuring the safety and security of agricultural production under crisis-preventive conditions. The study focuses on agricultural production itself and the state management system that oversees it. The primary objective is to identify the key principles of state management that are crucial for safeguarding agricultural production against potential crises. It is widely recognized that crisis situations render agricultural production particularly susceptible to various challenges, including economic downturns, natural disasters, and social disturbances. This paper explores the significance of state support in maintaining the stability and security of agricultural production during such critical periods. It analyzes the impact of economic difficulties, natural disasters, and social upheavals on the agricultural sector and examines the role of state interventions in addressing these challenges. The study emphasizes the importance of financial support, technological innovation, and infrastructure development as essential factors in enhancing agricultural efficiency and resilience. It also highlights the social dimension, particularly job preservation in rural areas and support for farming families.

By analyzing international practices, the study demonstrates that adopting successful strategies from other countries can significantly strengthen national efforts to ensure the economic security of the agricultural sector. The paper further underscores the need for continued research in this field to develop effective state policies that can proactively respond to potential crises and promote the long-term sustainability of agricultural production.

The findings of this research confirm that a comprehensive state approach, encompassing financial support, infrastructure investment, and farmer training, is crucial for sustaining the stability and competitiveness of the agricultural sector in an unstable environment.

Keywords: state support, agricultural production, economic security, crisis situations, innovative technologies, infrastructure, social stability, international practices, agricultural sector, state management.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. У кризових ситуаціях сільськогосподарське виробництво стає особливо вразливим до різних викликів, таких як економічні труднощі, природні катастрофи або соціальні потрясіння. Державна підтримка в таких умовах є необхідною для забезпечення стабільності виробництва та уникнення серйозних дефіцитів продовольства. Без належної підтримки фермери можуть зіткнутися з неможливістю забезпечити свої господарства необхідними ресурсами, що призведе до зниження виробництва та підвищення цін на харчові продукти. Крім того, державна підтримка сприяє впровадженню інноваційних технологій та адаптації до нових умов. У кризові періоди часто виникають потреби в модернізації агротехнологій, які дозволяють підвищити ефективність виробництва та знизити витрати. Фінансова допомога з боку держави може стимулювати розвиток досліджень і впровадження

нових методів вирощування культур, що робить сільське господарство більш стійким до зовнішніх потрясінь. Соціальний аспект також відіграє важливу роль у необхідності державної підтримки. Сільське господарство є основним джерелом зайнятості для значної частини населення, особливо у сільських регіонах. Підтримка держави дозволяє зберегти робочі місця, забезпечити гідні умови праці та підтримати сім'ї фермерів, які залежать від доходів від сільського господарства. Це сприяє соціальній стабільності та запобігає міграції населення до міст у пошуках роботи.

Таким чином, державна підтримка є ключовим чинником для довгострокового розвитку та сталості сільського господарства. Інвестиції у інфраструктуру, освіту та екологічні проекти допомагають створити основу для подальшого зростання сектора. Також це дозволяє країні ефективніше реагувати на майбутні кризи, забезпечуючи необхідні ресурси та стратегії для швидкого відновлення виробництва. Таким чином, державна підтримка не лише допомагає подолати поточні труднощі, але й закладає фундамент для стійкого розвитку аграрного сектору в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Вагомий внесок в дослідження державного управління сільськогосподарським виробництвом привнесли такі вчені як І. Сорока, К. Небесна, В. Павленко, Н. Чумак, О. Марченко, І. Бондар, В. Кушнір, О. Гринько, М. Лисенко, С. Хоменко, Л. Кравченко, А. Коваль, Є. Пономаренко, Ю. Собчук, А. Гордієнко, М. Криштанович, О. Криворучко, Д. Петренко, О. Голубенко, О. Кузьмін, В. Дмитренко, І. Бережна, О. Мельник, А. Руденко та ін. До прикладу, Азізов та колеги [1] детально розглядають структурні аспекти організації виробництва на сільськогосподарських підприємствах, що є ключовим для розуміння забезпечення безпеки аграрного виробництва. Вони зазначають, що ефективне планування та управління ресурсами може мінімізувати потенційні ризики та кризи. Левченко [2] акцентує на впливі транснаціональних корпорацій на агропромислому інтеграцію, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки для національної безпеки сільськогосподарського виробництва. Добіжа [3] обговорює важливість відтворення матеріально-технічної бази для забезпечення стабільного зростання та зменшення кризових ризиків у сільському господарстві. Дослідження Бурковського та інших [4] підкреслює значення оптимізації використання основних засобів виробництва для підвищення ефективності і безпеки. Мала та співавтори [5] розглядають інноваційні підходи в агропромисловому комплексі, що можуть служити додатковими засобами зміцнення безпеки через впровадження новітніх технологій. Лозинська [6] аналізує економічні фактори, які сприяють зростанню аграрного сектора, підкреслюючи важливість стійкого розвитку для запобігання криз. Білоусько [7] висвітлює роль державної технічної політики в агропромисловому комплексі, що є основою для формування стандартів безпеки і запобігання кризам. Андрійчук та колеги [8] критично оцінюють сучасні проблеми аграрної політики, яка повинна враховувати необхідність забезпечення безпеки виробництва. Білокінь [9] акцентує на важливості технічної модернізації для підвищення безпеки аграрного сектору. Дацій [10] підкреслює необхідність глибокого методичного підходу до вивчення інновацій, які можуть сприяти безпеці в аграрному секторі. Цей огляд літератури демонструє, що глибоке розуміння різних аспектів управління, інновацій та економічних факторів є критично важливим для забезпечення безпеки сільськогосподарського виробництва та запобігання кризовим ситуаціям.

Проте, віддаючи належне науковому здобутку інших вчених, ряд теорій і концепцій що стосується засад державного управління забезпечення безпеки сільськогосподарського

виробництва саме в умовах недопущення кризових ситуації, досі залишаються не розкритими в повній мірі, що і зумовило вибір даної тематики і її сучасну актуальність.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є характеристика особливостей державного управління забезпечення безпеки сільськогосподарського виробництва в умовах недопущення кризових ситуації. Об'єктом дослідження виступає сільськогосподарське виробництво й система державного управління. Основне завдання полягає у визначенні ключових засад державного управління забезпечення безпеки сільськогосподарського виробництва в умовах недопущення кризових ситуації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Державне управління являє собою систему організаційних, правових та економічних заходів, спрямованих на регулювання суспільних відносин та забезпечення реалізації державної політики. Воно включає в себе планування, координацію, контроль та виконання законів і нормативних актів, спрямованих на розвиток економіки, соціальної сфери та забезпечення національної безпеки. Основними принципами державного управління є законність, прозорість, ефективність та відповідальність перед громадянами. Через державне управління забезпечується стабільність суспільства, сприяється гармонійному розвитку різних секторів економіки та захищаються інтереси держави та її громадян (рис.1).

Рис.1. Сутність державного управління

Економічна безпека сільськогосподарського виробництва визначається як здатність аграрного сектору протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, забезпечуючи стабільність виробництва, доходів фермерів та доступність продовольчих ресурсів для населення. Це передбачає захист від коливань цін на ринку, нестабільності погодних умов, шкідників та хвороб рослин, а також економічних криз. Забезпечення економічної безпеки включає створення умов для сталого розвитку аграрного сектора, підтримку інновацій, диверсифікацію виробництва та забезпечення доступу до фінансових ресурсів. Таким чином, економічна безпека сприяє підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та стабільності економіки в цілому (табл.1).

Таблиця 1

Засади державного управління уможливлення економічної безпеки
сільськогосподарського виробництва

Недопущення кризового розвитку	Забезпечення стабільності виробництва
Систематичне відстеження ключових показників сільськогосподарського виробництва дозволяє вчасно виявляти потенційні загрози та негативні тенденції	Надання субсидій, пільгових кредитів та грантів є важливими інструментами для підтримки стабільності виробництва
Створення комплексних планів дій на випадок виникнення кризових ситуацій є ключовим елементом запобігання кризовому розвитку	Інвестиції в транспортні мережі, зберігання та переробку сільськогосподарської продукції забезпечують ефективне переміщення товарів від виробника до споживача.

Держава може забезпечити економічну безпеку сільськогосподарського виробництва через комплексний підхід, що включає фінансову підтримку фермерів у вигляді субсидій, грантів та пільгових кредитів для модернізації обладнання та впровадження інноваційних технологій. Крім того, державні програми повинні спрямовуватись на розвиток інфраструктури, такої як транспортні мережі, зберігання та переробка продукції, що знижує витрати та підвищує ефективність виробництва. Важливим аспектом є також створення систем моніторингу та раннього попередження для виявлення та реагування на потенційні загрози, такі як шкідники або несприятливі погодні умови. Держава може сприяти навчанню та підвищенню кваліфікації фермерів, забезпечуючи їх необхідними знаннями та навичками для управління ризиками та адаптації до змінних умов ринку. Таким чином, державні заходи сприяють створенню стабільного та стійкого аграрного сектора, здатного ефективно протистояти кризовим ситуаціям.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, у висновку, зазначимо, що державне управління відіграє ключову роль у стратегічному плануванні та регулюванні сільськогосподарського сектора, що забезпечує його стабільність та стійкість до можливих кризових ситуацій. Через розробку національних програм розвитку аграрного виробництва, встановлення стандартів якості та підтримку фермерських кооперативів держава створює передумови для ефективного функціонування сільського господарства. Крім того, регуляторні механізми допомагають забезпечити рівні умови для всіх учасників ринку, сприяючи стабільності цін та попиту на сільськогосподарську продукцію.

Фінансова підтримка та інвестиції є невід'ємною частиною державного управління, яка сприяє зміцненню виробничих потужностей та впровадженню інноваційних технологій у сільському господарстві. Надання субсидій, грантів та пільгових кредитів дозволяє фермерам модернізувати обладнання, підвищувати продуктивність та адаптуватися до змінних умов ринку. Інвестиції в інфраструктуру, такі як розвиток транспортних мереж, зберігання та переробки продукції, також сприяють зменшенню витрат та підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору на національному та міжнародному рівнях. Крім економічних аспектів, державне управління відповідає за впровадження систем моніторингу та раннього попередження потенційних загроз, що дозволяє своєчасно реагувати на кризові ситуації. Це включає управління природними ресурсами, екологічний контроль та заходи з протидії змінам клімату, що можуть негативно вплинути на сільське господарство. Забезпечення безпеки продовольства, підтримка дослідницьких ініціатив та навчання фермерів сучасним методам управління ризиками сприяють зменшенню вразливості аграрного сектору та підвищенню його здатності протистояти можливим кризам.

Подальші дослідження міжнародних практик є необхідними для покращення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах криз. Аналіз досвіду інших країн дозволяє виявити ефективні стратегії та інноваційні підходи, які вже довели свою успішність у подоланні подібних викликів. Вивчення міжнародних кейсів сприяє адаптації найкращих практик до національних умов, що підвищує ефективність державних заходів і допомагає уникнути помилок, вже випробуваних іншими. Крім того, співпраця з міжнародними організаціями та обмін знаннями стимулюють розвиток нових технологій та методів управління, що сприяють більш стійкому та гнучкому аграрному сектору, здатному ефективно реагувати на майбутні кризи.

Література

1. Азізов С.П., Канінський П. К., Скупий В. М. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах : підручник. КНЕУ. 2001. 834 с.
2. Левченко О.М. Транснаціональні корпорації в контексті розвитку агропромислової інтеграції. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету «Наука й економіка». 2013. №3 (31). С. 187-191.
3. Добіжа Н.В. Відтворення матеріально-технічної бази як основа зростання сільськогосподарського виробництва. Економіка АПК. 2008. № 4. С. 78–83.
4. Бурковський І.Д., Лагодієнко В.В., Червен І.І., О. В. Шебаніна. Ефективність використання основних засобів виробництва і технічного обслуговування сільськогосподарських підприємств. 2005. 198 с.
5. Мала Р.І., Миронова В.В., Єремєєва Н.В. Інноваційний розвиток агропромислового комплексу України : інформаційний посібник. 2012. 65 с.
6. Лозинська Т.М. Інтенсивні фактори економічного зростання в аграрній сфері України: питання методології. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 2. Т.2. ПДАА, 2011. С. 130-136.
7. Білоусько Я.К. Економічні аспекти державної технічної політики в агропромисловому комплексі. К. ННЦ ІАЕ. 2005. 134 с.
8. Андрійчук В.Г., Зубець М.В. Юрчишин В.В. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти. – К.: Аграрна наука, 2010. 140 с.
9. Білокінь О.П. Технічна модернізація матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору: основні принципи. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». Випуск 2 (63)

2021 С.28 -31.

10. Дацій О.І. Методичні основи дослідження інноваційного розвитку галузей сільського господарства. Економіка АПК. 2008. № 14. С. 15–18.

References

1. Azizov S.P. Kaninskyi P. K., Skupyi V. M. Orhanizatsiia vyrobnytstva i ahrarnoho biznesu v silskohospodarskykh pidpriemstvakh : pidruchnyk. KNEU. 2001. 834 s.
2. Levchenko O.M. Transnatsionalni korporatsii v konteksti rozvytku ahropromyslovoi intehratsii. Naukovo-teoretychnyi zhurnal Khmelnytskoho ekonomichnoho universytetu «Nauka y ekonomika». 2013. №3 (31). S. 187-191.
3. Dobizha H.V. Vidtvorennia materialno-tekhnichnoi bazy yak osnova zrostannia silskohospodarskoho vyrobnytstva. Ekonomika APK. 2008. № 4. S. 78–83.
4. Burkovskiy I.D., Lahodiienko V.V., Cherven I.I., O. V. Shebanina. Efektyvnist vykorystannia osnovnykh zasobiv vyrobnytstva i tekhnichnoho obsluhovuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv. 2005. 198 s.
5. Mala P.I., Myronova V.V., Yeremieieva N.V. Innovatsiinyi rozvytok ahropromysloвого комплексу України : informatsiinyi posibnyk. 2012. 65 s.
6. Lozynska T.M. Intensyvni faktory ekonomichnoho zrostannia v ahrarnii sferi Ukrainy: pytannia metodolohii. Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Vyp. 2. T.2. PDAA, 2011. S. 130-136.
7. Bilousko Ya.K. Ekonomichni aspekty derzhavnoi tekhnichnoi polityky v ahropromyslovomu kompleksi. K. NNTs IAE. 2005. 134 s.
8. Andriichuk V.H., Zubets M.V. Yurchyshyn V.V. Suchasna ahrarna polityka: problemni aspekty. – K.: Ahrarna nauka, 2010. 140 s.
9. Bilokin O.P. Tekhnichna modernizatsiia materialno-tekhnichnoho zabezpechennia ahrarnoho sektoru: osnovni pryntsypy. Naukovo-vyrobnychiy zhurnal «Biznes-navihator». Vypusk 2 (63) 2021 S.28 -31.
10. Datsii O.I. Metodychni osnovy doslidzhennia innovatsiinoho rozvytku haluzei silskoho gospodarstva. Ekonomika APK. 2008. № 14. S. 15–18.